

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIETYBĖS ĮSTATYMO
NR. XI-1196 2 IR 7 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Iš Lietuvos Respublikos tarp 1918 ir 1940 išvyko virš 1 mln piliečių. Pagrindinės emigracijos kryptys – Šiaurės, Pietų Amerika, Australija, Pietų Afrikos Respublika (toliau PAR). Nemažą išvykusių dalį sudarė žydų tautybės piliečiai. Viena iš populiariausių žydų emigracijos krypčių buvo PAR. Iki 1990-ųjų PAR politinių permainų ten gyveno virš 100 tūkst. litvakų. Manoma, kad šiuo metu litvakų PAR yra apie 70-80 tūkst. Dauguma iš jų atitinka minėto Pilietybės įstatymo Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo nuostatas. Taip pat ir Izraelyje, JAV, Australijoje yra nemažai žydų tautybės buvusių Lietuvos Respublikos piliečių ar jų palikuonių.

Nuo 2011 m. balandžio 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymui Nr. XI-1196, dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo kreipėsi keli tūkstančiai PAR žydų. Ne visi turėjo reikiamus dokumentus pilietybei atkurti, kai kurie netenkino kitų įstatymo reikalavimų (pvz. seneliai išvyko iš Lietuvos iki 1918 m., arba išvyko iš Vilniaus krašto iki jo sugrąžinimo Lietuvos Respublikai ir pan.), tačiau daugelis paraiškų buvo priimtos ir Lietuvos Respublikos pilietybė buvo sugrąžinta apie 1 tūkst. PAR žydų. Visa tai turėjo didelę teigiamą politinę ir ekonominę reikšmę.

Tačiau 2013 m. Lietuvos Respublikos pilietybės, piliečiams išvykusiems iš Lietuvos 1918-1940 m. ir jų palikuonims, grąžinimo procesas tapo sudėtingesnis. Vidaus reikalų ministerijos (toliau VRM) Migracijos departamentas subjektyviai remdamasis Konstitucinio Teismo išaiškinimais, administracinių teismų praktika, aiškinant asmens, pasitraukusio iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. sąvoką, nusprendė asmeniui, pasitraukusiu iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., laikyti asmenį, iki 1940 m. birželio 15 d. turėjusį Lietuvos Respublikos pilietybę, ar jo palikuonį, iki 1990 m. kovo 11 d. išvykusį iš dabartinės Lietuvos Respublikos teritorijos nuolat gyventi į kitą valstybę dėl politinių priežasčių, pasipriešinimo okupaciniam režimui, taip pat okupacinio režimo persekiojimo dėl religijos, kilmės, politinių pažiūrų ar priklausymo tam tikrai socialinei grupei ir dėl šių priežasčių negalėjusio ar pagrįstai bijojusio sugrįžti į Lietuvą, jeigu 1990 m. kovo 11 d. jo nuolatinė gyvenamoji vieta buvo ne Lietuvoje.

Tai įvertinę žydų tautybės asmenys, kurių seneliai išvyko iš Lietuvos Respublikos 1918-1940 m., galintys pretenduoti į Lietuvos Respublikos pilietybės sugrąžinimą, pateikdami prašymus pilietybei sugrąžinti, pridėdavo paaiškinimus, kad dėl didėjančių antisemitinių nuotaikų Lietuvoje ir aplinkinėse šalyse, dėl vis dažnesnių pogromų, išpuolių prieš žydus Vilniaus krašte, Rusijoje, Lenkijoje, ir, žinoma, Vokietijoje, dėl vis gilėjančios atskirties ir didėjančio antisemitizmo Lietuvoje, susiformavo politinės priežastys privertusios žydų tautybės Lietuvos Respublikos piliečių išvykimą iš Lietuvos arba jų negalėjimą sugrįžti į Lietuvos Respubliką. Tokio pobūdžio paaiškinimai buvo priimami ir pilietybės grąžinimas žydų tautybės asmenims buvo kurį laiką tęsiamas. Tačiau 2015 m. viduryje šis procesas sustojo. Per pastarąjį

pusmetį nebuvo patenkinta nei viena nauja žydų tautybės asmenų paraiška dėl Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimo. Iš viso yra atmesta apie 200 paraiškų. Tokie VRM sprendimai aiškinami oficialios antisemitinės politikos nebuvimu Lietuvoje 1918-1940 m., teigiant, kad jokio pagrindo žydams jausti politinį, religinį ar tautinį persekiojimą, vertusį juos išvykti iš Lietuvos, nebuvo, todėl pilietybės gražinimas jiems negalimas. Pateikiant šiuos neigiamus atsakymus, VRM įvardina vienintelę galimybę toliau siekti Lietuvos Respublikos pilietybės sugražinimo – apskųsti VRM sprendimą teismui.

Sparčiai augant neigiamų VRM sprendimų dėl pilietybės sugražinimo litvakams skaičiui, išeivių litvakų tarpe greitai plinta neigiama nuomonė dėl tokių sprendimų. Jiems sudėtinga suprasti, kodėl 4 metus pilietybė buvo gražinama, o dabar procesas sustabdytas. Jie taip pat negali suvokti ir sutikti su istorijos interpretacija, kad grėsmių žydams nebuvo, nes jų įsitikinimu istorija patvirtina atvirkštinę išvadą – gyvi išliko tik tie, kurie spėjo iki 1940 m. švykti iš Lietuvos.

Šiuo įstatymu yra siekiama keisti susidariusias biurokratinės kliūtis, kurios iš esmės iškreipia Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. priimto Pilietybės įstatymo įstatymo Nr. XI-1196 nuostatas ir dvasią.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Projekto inicijatorius yra Andrius Kubilius. Projektą rengė Andrius Kubilius ir Faina Kukliansky (Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

2010 m. priėmus Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymą Nr. XI-1196, buvo nustatytos Lietuvos Respublikos pilietybės gražinimo galimybės susigražinant kaip antrą pilietybę asmenims bei jų palikuonims, turėjusiems pilietybę iki 1940 m. birželio 15 d. ir išvykusiems iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. Iš esmės ši nuostata apima Lietuvos Respublikos piliečius, išvykusius iš Lietuvos tarp 1918 ir 1940 m. Tuo būdu Lietuvos Respublikos Seimas atstatė ir įtvirtino ypatingą ryšį su tarpukario Lietuva ir jos piliečiais, kuris buvo brutaliai nutrauktas 1940-ųjų metų okupacijos. Įstatymas buvo sveikinamas visose išeivijos iš Lietuvos bendruomenėse, tačiau šiuo metu jo įgyvendinimas susiduria su biurokratinėmis kliūtimis, kurios iš esmės iškreipia Lietuvos Respublikos Seimo priimto įstatymo nuostatas ir dvasią.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Numatoma, kad bus atstatyta nuo 2011 iki 2015 m. galiojusi praktika, kai pateikę reikiamus dokumentus pilietybę be biurokratinių kliūčių galėjo susigražinti asmenys, kurie turėjo pilietybę iki 1940 m. birželio 15 d. ir išvyko iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d., ir jų palikuonys.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priėmimo įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai įstatymas neturės

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Įstatymas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

9. Ar įstatymo projektas parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir Europos Sąjungos teisės aktų nuostatomis.

11. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Įstatymo projekte numatoma, kad įstatymą įgyvendinančios institucijos iki 2016 m. rugsėjo 1 d. turės priimti įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

12. Kiek valstybės ir savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įstaigų fondo lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais metais 3 biudžetiniais metais):

Papildomų išlaidų nebus.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Įstatymų projektų rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Pilietybė.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:
Nėra.

Teikia
Seimo nariai

Andrius Kubilius

Gediminas Kirkilas

Vydas Gedvilas